

ד"ר רענן קופ

הנורה שתאיר את כל רמת גן

תוכנית להצלת פשיטת רגל של המדינה. השר יעקב מרידור בשנות השמונים. צילום: חניניה הרמן, לע"מ

תחילת שנות השמונים די מזכירות את הימים שאנו עוברים בימים אלו: מחלוקות בעם; לחץ אינפלציוני; מצב בטחוני מעורער וחוסר וודאות, במהלך השנים הללו היו בחירות טעונות מאוד בין שני הגושים - המערך והליכוד - העם היה חצוי. שר האוצר יורם ארידור ניהל את הכלכלה במטרה ל"היטיב עם העם" - קרי: כלכלת בחירות "על מלא".

ביוני 1981 התראיין שר הכלכלה יעקב מרידור, שהיה מבכירי המועמדים ברשימת הליכוד, לרשתות הרדיו וטען שבידי מדען העובד עמו עלה להמציא מתקן לייצור אנרגיה המתבסס על תהליך כימי והדגים זאת בדוגמא של "זה כאילו לקחת מנורה רגילה של בית ולהאיר במנורה הזאת עיר שלמה כמו רמת גן".

בזיכרון הקולקטיבי הלאומי שובש המשפט והפך להבטחה ל"נורה שתאיר את כל רמת גן" ואז הסתבר שאותו "מדען" הינו אדם בשם דני ברמן, נוכל מורשע. מה שהפך להיות בדיחת הבחירות על חשבון השר יעקב מרידור. סיפור זה הינו עוד אחד מתולדות כלכלת מדינת ישראל.

האינפלציה בשנות השמונים גאתה והגיעה לממדים מפלצתיים של מאות אחוזים לשנה וב-1984 (תשמ"ד תשמ"ה) עלה המדד ב-545% (!) לצורך ההמחשה - אם עלה מוצר מסוים ביום הראשון לשנה הלוועזית 1.1.84 100 ₪ - ביום האחרון לשנה הלוועזית 31.12.84 הוא עלה 545 ₪ - עליית מחירים כמעט יום יומית על כל מוצר ומוצר.

בחודש אלו תשמ"ד, ספטמבר 1984 התקיימו שוב בחירות, כאשר תוצאת הבחירות יצרה שני גושים בעלי גדלים זהים, גוש הליכוד וגוש המערך, בלי ברירות הוחלט אז על **ממשלת הרוטציה**. הליכוד בראשות יצחק שמיר והמערך בראשות שמעון פרס החליטו להקים ממשלה משותפת כאשר תחילה, בשנתיים הראשונות, יכהן שמעון פרס כראש הממשלה ואח"כ בחצי השני - יצחק שמיר.

וכך בהקמת ממשלת הרוטציה ראש הממשלה היה פרס (מהמערך) ושר האוצר היה יצחק מודעי (מהליכוד).

הם חתמו על עסקאות חבילה א' ו' ב' מול ההסתדרות והתעשיינים במטרה לייצב את האינפלציה, התכניות הללו צלחו בתחילתם, אך אחרי מספר מדדים חד ספרתיים בתחילת 1985, שוב החלה עלייה במדד כאשר מדד אפריל

1985 שפורסם ב-15.5.1985 כונה "מדד ההלם" כשהמדד עלה בכמעט 20% בחודש.

לאור הרקע הקשה, האינפלציה הדוהרת והמשבר הכלכלי, החליטה הממשלה, תוך תיאום עמדות בין ראש הממשלה שמעון פרס, שר האוצר יצחק מודעי ונגיד בנק ישראל פרופ' מיכאל ברנו, על תוכנית שתכליתה לצמצם את הגרעון הממשלתי וכן לבטל את ההצמדות הרבות במשק (תוספת היוקר בשכר ומנגנוני הצמדה רבים המשפיעים על עליית האינפלציה).

בבוקר יום שני י"ב בתמוז תשמ"ה 1.7.85 הופלה הפצצה: "חוק ייצוב המשק" ותוכנית הייצוב הכלכלית יצאה לדרך.

הוחלט על צעדים נחרצים ואגרסיביים ביותר:

- הקפאת עליית מחירים מלאה (אסור על פי חוק להעלות מחירים, כל מחיר שהיה ב-30.6.85 - יוקפא כמו שהוא),
 - שער החליפין של הדולר הועמד על 1,500 שקל שווה ל-\$ 1
 - הקפאת שכר כללית, אין להעלות שכר,
 - נאסר על בנק ישראל להדפיס כסף (מה שנעשה קודם לכן כדי להקטין את גרעון הממשלה).
 - ובנוסף פעולות נוספות כמו חוק ההסדרים, ביטול פקדונות מט"ח בבנקים והחלפת מטבע למטבע חדש (שקל חדש).
 - ממשלת ארה"ב בראשות הנשיא רייגן, הוסיפה על הסיוע השנתי הרגיל (3 מיליארד דולר לשנה) עוד 1.5 מיליארד דולר בעת הפעלת התוכנית.
- התוכנית הצליחה באופן יוצא מן הכלל** ואף יצרה מודל לחיקוי על ידי מדינות אחרות.

עם זאת - אף שהאינפלציה נכבשה כמעט לגמרי (מרמה שנתית של 440% ל-20%) הבנקים לא התאימו את הקטנת הרבית בהתאם מה שגרם לכך שבאינפלציה שנתית של 20% הבנקים חייבו ריבית של מאות אחוזים, מה שגרם כמובן **לפשיטות רגל** ולחץ כלכלי על אזרחים - כל זה פגע רבות באמון הבנקים על ידי הציבור, אם עוד נותר כזה...

ועדיין, למרות התוכנית,

המשק נותר בשפל כלכלי עוד שנים אחדות עד לתחילת העלייה המסיבית מבריה"מ ב-1989 אז נמדדה לראשונה צמיחה מזה שנים.

מסקנות משמעותיות מהתוכנית שהצילה את כלכלת ישראל ("חוק ייצוב המשק") והיוותה תשתית לפתיחת המשק והפיכתו למשק משגשג ומצליח טמונה רבות באחריות שנטלו על עצמם הפוליטיקאים כאשר הקימו ממשלת רוטציה רחבה מאוד (מעל 90 ח"כ) ובפעולה אחראית, מאוחדת ומשותפת של כל הגורמים המשמעותיים במדינה (כולל ההסתדרות והתעשיינים) - הצליחו להציע את המדינה ממשבר חמור, שעל סף פשיטת רגל, למדינה משגשגת ומצליחה.

התוכנית ששימשה דוגמא ומופת וממש "אור לגויים" צריכה ללמד אותנו בימים אלו את כוחה של אחדות ושל איחוד השורות. הלוואי, אמן.

בבוקר יום שני י"ב בתמוז תשמ"ה הופלה הפצצה: "חוק ייצוב המשק" ותוכנית הייצוב הכלכלית יצאה לדרך. הוחלט על צעדים נחרצים ואגרסיביים ביותר